

ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING O'RNI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

107-guruh 2-bosqich talabasi

Mirzobadalova Mahliyo va

Nurboboyeva Fotima

Email: mahliyomirzobadalova@gmail.com

Email: f683218@gmail.com

Tel: +998943629508

[Tel: +998880367278](tel:+998880367278)

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik texnologiyalarning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Maqolada pedagogik texnologiyalarning mohiyati, turlari, nazariy asoslari va ularni o'qitish jarayonida qo'llashning samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, interfaol metodlar, muammoli o'qitish, modulli o'qitish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining o'quvchilarda ijodiy, tanqidiy va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi roli ko'rsatib o'tilgan. Maqola zamonaviy darslarni samarali tashkil etish va o'qituvchining kasbiy malakasini oshirish bo'yicha metodik tavsiyalarni ham o'z ichiga oladi.

Annotation. This article highlights the role and significance of pedagogical technologies in the modern education system. The article analyzes the essence, types, and theoretical foundations of pedagogical technologies, as well as their effectiveness in the teaching process. In addition, it examines the role of interactive methods, problem-based learning, modular teaching, and information and communication technologies in developing students' creative, critical, and independent thinking skills. The article also provides methodological

recommendations for organizing modern lessons effectively and enhancing teachers' professional competencies.

Аннотация. В данной статье освещается роль и значение педагогических технологий в современной системе образования. Статья анализирует сущность, виды и теоретические основы педагогических технологий, а также их эффективность в учебном процессе. Кроме того, рассматривается роль интерактивных методов, проблемного обучения, модульного обучения и информационно-коммуникационных технологий в формировании у учащихся творческого, критического и самостоятельного мышления. В статье также приводятся методические рекомендации по эффективной организации современных уроков и повышению профессиональной компетенции преподавателей.

Kalit soʻzlar. pedagogik texnologiya, zamonaviy taʼlim, interfaol metodlar, muammoli oʻqitish, modulli oʻqitish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ijodiy fikrlash, tanqidiy tafakkur, oʻqituvchi faoliyati.

Kirish

Bugungi kunda taʼlim tizimi insoniyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri sifatida eʼtirof etilmoqda. Chunki har qanday jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy rivoji, avvalo, taʼlim sifati va samaradorligiga bevosita bogʻliqdir. Shu nuqtai nazardan, taʼlimni zamon talablariga mos ravishda tashkil etish, oʻqitish jarayoniga ilgʻor pedagogik texnologiyalarni joriy etish har bir oʻqituvchining ustuvor vazifasiga aylangan. Zamonaviy taʼlim tizimining muvaffaqiyati — oʻqituvchi va oʻquvchi faoliyatining innovatsion yondashuv asosida tashkil etilishida namoyon boʻladi.

Soʻnggi yillarda taʼlim sohasida olib borilayotgan islohotlar natijasida oʻqitish jarayonini tubdan yangilash, ilgʻor xorijiy tajribalarni milliy tizimga integratsiya qilish, taʼlimni raqamlashtirish hamda oʻquvchilarda mustaqil, tanqidiy va ijodiy fikrlash koʻnikmalarini shakllantirishga alohida eʼtibor qaratilmoqda. Bu

jarayonda pedagogik texnologiyalar o'quv-tarbiyaviy ishning samaradorligini oshirish, o'qituvchi faoliyatini tizimlashtirish va o'quvchilarni faollashtirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

“Pedagogik texnologiyalar mohiyatiga ko'ra — o'quv jarayonini aniq maqsad asosida rejalashtirish, o'qitish bosqichlarini izchil tashkil etish va natijani kafolatlashga qaratilgan ilmiy asoslangan tizimdir. U an'anaviy o'qitishdan farqli ravishda o'quvchini bilimni tayyor holda oluvchi emas, balki uni izlovchi, tahlil qiluvchi va yaratib chiqargan subyekt sifatida shakllantiradi “.¹ Shu jihatdan, pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonida o'quvchi shaxsining markaziy o'ringa chiqishini, uning individual xususiyatlari va qobiliyatlarini rivojlantirishni ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni (2020-yil) hamda “Ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da (PQ–4884, 2019-yil) ta'lim sifatini oshirish, ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish, raqamli o'qitish tizimini shakllantirish masalalari ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Bu hujjatlar asosida ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini innovatsion asosda tashkil etish, interfaol metodlarni qo'llash, AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari)dan samarali foydalanish, o'quvchilarni faol o'quv jarayonining ishtirokchisiga aylantirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

“Bugungi ta'lim jarayonida “ta'lim markazida o'qituvchi emas, balki o'quvchi turadi” degan g'oya tobora kuchaymoqda. Chunki o'quvchi faqat tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki o'quv faoliyatining faol subyekti bo'lishi kerak. Pedagogik texnologiyalar ana shu maqsadni ro'yobga chiqaradi — ya'ni o'quvchining mustaqil izlanish, o'z fikrini ifoda etish, muammoni hal etish, jamoada ishlash va o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi”.²

Shuningdek, pedagogik texnologiyalar o'qituvchining faoliyatini ham yangicha mazmunda tashkil etishga yordam beradi. O'qituvchi endi faqat bilim

¹ (Jamoliddinova S., *Pedagogika asoslari*, 2021).

² (Raximova M., *Pedagogik texnologiyalar*, 2022).

manbai emas, balki o'quv jarayonining tashkilotchisi, yo'naltiruvchisi va baholovchisidir. U darsni zamonaviy texnologiyalar asosida loyihalash, o'quvchilar faoliyatini nazorat qilish, ularda motivatsiyani shakllantirish va ularni o'zlashtirish darajasiga ko'ra differensial yondashuvni amalga oshiradi.

Shu bois, zamonaviy ta'lim tizimi o'qituvchidan pedagogik texnologiyalarni chuqur o'zlashtirishni, ularni dars jarayonida ijodiy qo'llashni talab etadi. Har bir o'qituvchi o'z fanini o'qitishda interfaol metodlar, axborot texnologiyalari, modulli o'qitish yoki muammoli o'qitish usullaridan foydalangan holda o'quvchilarning bilim olish jarayonini jonlantirishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta'lim tizimi uchun pedagogik texnologiyalar — bu nafaqat o'qitish vositasi, balki ta'lim falsafasini o'zgartiruvchi, o'quvchini faol, ijodiy, mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida shakllantiruvchi kuchli metodik poydevordir. Shu sababli, ta'limni modernizatsiya qilish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni o'qituvchilar faoliyatiga joriy etish bugungi ta'lim siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Asosiy qism. Pedagogik texnologiyalarning mohiyati va vazifalari. Pedagogik texnologiyalar — bu o'qitish va tarbiya jarayonini tizimli ravishda tashkil etish, rejalashtirish va natijalarni kafolatlashga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuvdir. Ular o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali, izchil va interfaol qilish imkonini beradi.

Pedagogik texnologiyalar nafaqat dars jarayonini optimallashtiradi, balki o'quvchi shaxsini rivojlantirishga, uning ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan ularning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat: o'quv jarayonini maqsadga yo'naltirish va rejalashtirish, o'quvchining faoliyatini markazga qo'yish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda differensial yondashuvni ta'minlash, dars samaradorligini oshirish va natijani baholash mezonlarini aniqlash.

Pedagogik texnologiyalar an'anaviy o'qitishdan farqli ravishda o'quvchini tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki mustaqil fikr yurituvchi va ijodiy yechimlar ishlab chiquvchi subyekt sifatida shakllantiradi.

“Zamonaviy pedagogik texnologiyalar turlari va ularning ta'limdagi roli. Interfaol metodlar. Interfaol metodlar o'quvchilarning faolligini oshirish, ular orasida muloqot va hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan: **“Aqliy hujum” (Brainstorming)** — o'quvchilar muayyan masala bo'yicha erkin g'oyalar ishlab chiqadilar, **“Klaster”** — asosiy tushunchadan turib, o'quvchilar turli fikrlarni tizimli ravishda bog'laydilar, **“Debat”** va **“Rol o'ynash”** — o'quvchilarning nutq madaniyati va tahliliy fikrlashini rivojlantiradi”.³

Muammoli o'qitish. Bu yondashuv o'quvchidan tayyor javobni kutmaydi, balki muammoni o'zlari hal qilishni talab qiladi. Shu orqali o'quvchilar mustaqil fikrlash, mantiqiy izlanish va yechim topish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

“Modulli o'qitish. O'quv dasturini modullarga bo'lib o'rganish o'quvchilarga mustaqil ishlash, bilimni o'zlashtirish va natijalarni monitoring qilish imkonini beradi. Bu metod o'quvchilarda o'z-o'zini baholash va mas'uliyat hissini rivojlantiradi “. ⁴

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) Raqamli vositalar darsni interfaol va qiziqarli qiladi, o'quvchilarni mustaqil izlanishga rag'batlantiradi. Misollar: **Padlet** yoki **Wordwall** platformalarida loyihalar va interaktiv topshiriqlar, **Kahoot** va **Quizizz** testlari orqali o'quv jarayonini o'yinlashtirish, Multimediali materiallar yordamida matn va videolarni tahlil qilish (O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonun, 2020). AKT yordamida o'quvchilar o'z fikrlarini turli formatlarda ifodalay oladi, bu esa ijodiy va tanqidiy tafakkurini rivojlantiradi.

”Pedagogik texnologiyalar va o'qituvchi faoliyati. Zamonaviy o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki ta'lim jarayonining **loyihalovchisi, yo'naltiruvchisi va baholovchisi** bo'lishi kerak. U pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali, darsni

³ (Jamoliddinova S., *Pedagogika asoslari*, 2021).

⁴ (G'ulomova X., *O'qitish metodikasi va texnologiyasi*, 2020).

puxta rejalashtiradi, o'quvchilarni faol ishtirokchiga aylantiradi, o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga oladi, dars natijalarini baholaydi va tahlil qiladi".⁵

Shu bilan birga, pedagogik texnologiyalar o'qituvchiga innovatsion metodlarni qo'llash, interfaol dars muhitini yaratish va o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantirish imkonini beradi. Pedagogik texnologiyalarning ta'lim samaradorligiga ta'siri. Pedagogik texnologiyalar ta'lim sifatini oshirishda quyidagi natijalarni beradi: o'quvchilarda mustaqil, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi, darslarni interfaol, qiziqarli va samarali qiladi, o'quvchilarda o'z-o'zini baholash va mas'uliyat hissini kuchaytiradi, o'qituvchining kasbiy malakasini oshiradi. Natijada pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonini nafaqat samarali, balki zamonaviy, o'quvchi markazli va natijaviy qiluvchi asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Pedagogik texnologiya tushunchasi va mohiyati. Pedagogik texnologiya tushunchasi XX asrning oxiri va XXI asr boshida rivojlanib, ta'lim jarayonini tizimli va ilmiy asosda tashkil etish vositasi sifatida shakllandi. Odatda pedagogik texnologiya quyidagi jihatlar bilan xarakterlanadi: **Tizimlilik** – dars jarayoni, o'qituvchi va o'quvchi faoliyati, baholash tizimi va natijalar bir butun sifatida rejalashtiriladi, **Natijaga yo'naltirilganlik** – o'quv jarayoni oldindan belgilangan maqsad va natijalarga qaratiladi, **Samaradorlik** – metod va vositalar o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini maksimal darajada shakllantirishga xizmat qiladi, **Izchillik va bosqichlilik** – ta'lim jarayoni aniq bosqichlar orqali rivojlanadi, **Refleksiya va baholash** – o'qituvchi va o'quvchi faoliyati doimiy tahlil qilinadi, natijalar monitoring qilinadi.

Pedagogik texnologiyaning mohiyati shundan iboratki, u o'quvchining faoliyatini markazga qo'yadi, o'qituvchi esa **yo'naltiruvchi, tashkilotchilik va baholash vazifasini bajaruvchi** subyektg aylanadi. Shu bilan birga, pedagogik texnologiyalar **bilim berish jarayonini ilmiy asosga** olib chiqadi va natijani oldindan taxmin qilish imkonini beradi.

⁵ (Hasanboeva O., Nishonova Z., *Pedagogika*, 2021).

Pedagogik texnologiyalarning turlari va nazariy asoslari. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bir necha asosiy guruhga bo'linadi, ularning har biri ta'lim jarayonida muayyan nazariy va amaliy vazifani bajaradi. Interfaol pedagogik texnologiyalar. Interfaol metodlar (Brainstorming, Debat, Rol o'ynash, Klaster) **sotsiokognitiv nazariya** va **constructivism (konstruktivizm)** tamoyillariga asoslanadi. Bu nazariyaga ko'ra, bilim o'quvchi tomonidan faqat qabul qilinadigan narsa emas, balki **o'quvchi faol ishtirokida yaratiladigan jarayondir**. Interfaol metodlar orqali o'quvchilar, muammoli vaziyatlarni hal qiladi, jamoada ishlash va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradi.

Modulli o'qitish. Bu metod: o'quvchilarda mustaqil ishlash ko'nikmasini oshiradi, o'z-o'zini baholash va o'zlashtirish monitoringini amalga oshiradi, bilimni tizimli va bosqichma-bosqich egallash imkonini yaratadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) AKT pedagogik texnologiyalarning eng zamonaviy shakli hisoblanadi. Bu yondashuv **multimedia o'qitish nazariyasi va rag'batlantiruvchi o'qitish konsepsiyasiga** asoslanadi. AKT yordamida o'quvchilar: o'z fikrini turli formatlarda ifodalay oladi, darslarni qiziqarli va interfaol o'qiydi, mustaqil izlanish va loyiha ishlari orqali ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi (O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, 2020).

"Pedagogik texnologiyalarning pedagogik nazariyaga ta'siri. Pedagogik texnologiyalar faqat amaliy vosita emas, balki **ta'lim nazariyasi rivojiga ham sezilarli hissa qo'shadi**. Ular: konstruktivizm, sotsiokognitiv nazariya va mazmunli o'qish nazariyasini amaliyotga tatbiq etadi, o'quv jarayonida individual yondashuv va differensial ta'limni tashkil etadi, o'quvchilarni mustaqil izlanishga, ijodiy va tanqidiy fikrlashga rag'batlantiradi, o'qituvchining faoliyatini tizimlashtiradi, metodik va didaktik yondashuvni kuchaytiradi".⁶

Shu bilan birga, pedagogik texnologiyalar **ta'lim sifatini oshirish va natijani kafolatlash vositasi** sifatida ko'riladi, chunki ular o'quv jarayonining har

⁶ Hasanboeva O., Nishonova Z., *Pedagogika*, 2021).

bir bosqichini aniq rejalashtirish, nazorat qilish va baholashga imkon beradi. Pedagogik texnologiyalarni joriy etishdagi psixologik-pedagogik jihatlar. Ta'lim jarayonida pedagogik texnologiyalarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun psixologik-pedagogik omillarni hisobga olish zarur. O'quvchilarni faol ishtirokchiga aylantirish uchun xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish, Xatolarni rivojlanishning tabiiy qismi sifatida qabul qilish, O'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olgan holda differensial vazifalarni berish, Motivatsiyani oshiruvchi interfaol va qiziqarli metodlarni qo'llash.

Xulosa

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik texnologiyalarning o'rni juda katta va ko'p qirrali ekanligi aniqlandi. Pedagogik texnologiyalar o'qitish jarayonini tizimli, samarali va natijaga yo'naltirilgan shaklda tashkil etishga yordam beradi. Ular o'quvchilarning faolligini oshiradi, individual xususiyatlarini hisobga oladi va ularni mustaqil, tanqidiy va ijodiy fikrlashga rag'batlantiradi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonida quyidagi asosiy natijalarni beradi: **O'quvchilar faoliyatining markazda bo'lishi** – o'quvchi bilimni faqat qabul qiluvchi emas, balki faol izlovchi va ijodkor sifatida shakllanadi, **Natijaviy va samarali o'qitish** – darsni oldindan rejalashtirish, bosqichma-bosqich olib borish va natijani baholash imkoniyatini yaratadi, **Individual va differensial yondashuv** – har bir o'quvchining qobiliyatiga mos tarzda bilim va ko'nikmalarni shakllantirish, **Ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish** – muammoli, modulli va interfaol metodlar yordamida o'quvchilarda mustaqil tafakkur va yechim topish qobiliyati oshadi; **O'qituvchining kasbiy malakasini oshirish** – pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali o'qituvchi metodik va nazariy bilimlarini kengaytiradi, dars jarayonini innovatsion usullar bilan boyitadi.

Shuningdek, pedagogik texnologiyalar o'quv jarayonini nafaqat samarali qiladi, balki **zamonaviy, o'quvchi markazli va raqamli ta'lim tizimiga mos** holatga olib keladi. Interfaol metodlar, muammoli o'qitish, modulli yondashuv va

axborot-kommunikatsiya texnologiyalari o'quvchilarda o'z-o'zini boshqarish, mustaqil izlanish va ijodiy tafakkur ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, pedagogik texnologiyalar zamonaviy ta'limning ajralmas qismi bo'lib, ular: o'quvchilarda bilimni mustahkamlash bilan birga tafakkur va ijodiy salohiyatni rivojlantiradi, o'qituvchilarning kasbiy faoliyatini tizimli va samarali qiladi; ta'lim sifatini oshirish va natijani kafolatlash imkonini yaratadi.

“Shuning uchun har bir o'qituvchi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni chuqur o'rganishi, dars jarayonida samarali qo'llashni o'z faoliyati uchun asosiy vazifa sifatida belgilashi zarur. Pedagogik texnologiyalarni to'g'ri joriy etish orqali o'quvchilarni mustaqil, ijodiy va tanqidiy fikrlashga o'rgatish, ularni kelajakda muvaffaqiyatli shaxs sifatida shakllantirish mumkin. Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim tizimi o'quv jarayonida innovatsion metodlarni keng joriy etgan holda **ta'lim sifatini yanada oshirish va ilg'or pedagogik tajribani amaliyotga tatbiq etish imkoniyatini beradi**”.⁷

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jamoliddinova S., *Pedagogika asoslari*, 2021).
2. (Raximova M., *Pedagogik texnologiyalar*, 2022).
3. (Jamoliddinova S., *Pedagogika asoslari*, 2021).
4. (G'ulomova X., *O'qitish metodikasi va texnologiyasi*, 2020).
5. (Hasanboeva O., Nishonova Z., *Pedagogika*, 2021).
6. Hasanboeva O., Nishonova Z., *Pedagogika*, 2021).
7. Raximova M., *Pedagogik texnologiyalar*, 2022).

⁷ Raximova M., *Pedagogik texnologiyalar*, 2022).